

byl podepsán brněnským Devětsilem. Jeho hlavními autory byli Černík, Halas a Václavek. Pražský Devětsil nebyl o tomto projevu napřed informován a nikdy se s ním nezotožnil. Mohu říci, nejen za sebe, že jsme s tímto projevem sympatizovali, pokud byl myšlen jako protest proti snahám kanonizovat Wolkeru jako národního básníka, tj. čítankového básníka maloměšťáctva; že by takový protest byl oprávněný, o tom jsme měli důkaz ve zvláštním čísle, které vydal Host k prvému výročí básnickovy smrti (Host IV, 4). Zároveň jsme však proti projevu Brněnského Devětsilu namítali, že jeho v něčem snad správné úmysly byly zkarikovány nepromyšlenými a provokativními formulacemi. – Desáté výročí Wolkerova úmrtí, kdy v Listech pro umění a kritiku byl otištěn další projev se šifrou F. Hlz, jehož autory byli B. Fučík, F. Halas, P. Levit a V. Závada, bylo Nezvalovi a mně příležitostí vyslovit své stanovisko v diskusi, která se tehdy rozvinula. V polemické stati, kterou psal z menší části Nezval a z větší části já, odmítli jsme (v Době I, 1934) co nejostřeji negativní kritiku Wolkerova díla, vyslovenou ve zmíněném článku melantrišských Listů; nezamlčeli jsme, v čem se s Wolkerovými názory nezotožňujeme a hlavně jaké kritické námítky máme proti těm nebo oněm momentům jeho básnické tvorby, a až už jsme se v tom jakkoliv mýlili, formulovali jsme přece co nejsvědomitěji svůj úsudek o Wolkerově životním díle, a to úsudek, v němž kladné, nadšené, hodnocení má naprostou převahu nad jistými, podřadnými výhradami. Článek v Době polemizoval také se St. K. Neumannem a B. Václavkem, kteří vyslovili vůči Wolkerovi závažnější výhrady, a zejména Václavkem, podle našeho mínění, Wolkerův význam a hodnoty jeho poezie nedocenil. O této polemice mezi Dobou a melantrišskými Listy se píše dnes méně než o projevu Dostí Wolker!, snad proto, že Doba, náhradní list za Tvorbu, jež byla tehdy policejně zastavena, vycházela pouze rok a je dnes patrně zapomenuta. Myslím, že by tato polemika mohla přispět k objasnění stanoviska poetismu k Wolkerovu básnickému odkazu.

Bylo by asi přílišným zjednodušením vykládat rozpor mezi Wolkerem a Devětsilem tím, že jsem roku 1922 otočil kormidlem Devětsilu o 180 stupňů. Poetismus zůstavil po deseti letech své existence po sobě řadu básnických a prozaických knih těchto autorů: Nezval, Vančura, Biebl, Halas, Seifert, Hoffmeister, Závada, Novomeský, Karel Konrád aj. Zhodnotit poetismus znamená analyzovat velmi rozmanité dílo těchto autorů, totiž jejich knihy z poetického období; ať už výsledek hodnocení bude kladnější nebo zápornější, je myslím nepochybné, že tu jde o autory, které jejich význam staví do předních řad jejich generace. Vliv jednoho básníka na druhého, jejich vzájemné působení, je v poezii vždy silnější než vliv teorii, formulovaných ex post. Je samozřejmé, že jsem přece nemohl vytyčit sám cestu této poezie, tím spíše, že hlavním oborem mé činnosti bylo výtvarné umění a literárními otázkami jsem se mohl a někdy musil zabývat příležitostně. Byl jsem – vedle Nezvala a Václavky – jedním, nikoliv tedy jediným teoretickým mluvčím poetismu, a ve fejetonu, který jsem 1924 uveřejnil v Hostu a který byl chápán jako vstupní manifest poetismu, nechtěl jsem rovněž mluvit jenom za sebe.

Šaldův a později Mukařovského podíl na vypracování teorie poetismu není jistě malý.

Rozpor, který se objevil už za Wolkerova života mezi jeho názorem na proletářské umění a mezi poetismem, je dosti složitý. Vysvětlovat jej příchodem dočasné stabilizace kapitalismu, jak naznačil Götz, nebylo by správné – to ukázal Šalda zcela jasně. Připomínám, že Šalda, který se prohlásil za wolkerovce, hodnotil v několika studiích poetismus neobyčejně pozitivně a v přednášce Krásná literatura česká v prvním desetiletí republiky (Šaldův zápisník II, 1929/30) dokazoval, že mezi obdobím proletářské poezie a poetismem není zlom. Už dříve (Šaldův zápisník I, 1, str. 41) napsal:

„ReD, orgán poetismu integrálního, je v politických a sociálních věcech zcela spontánně komunistický. Kdyby tu byl skutečně »přelom«, kdyby šlo v poetismu o obdobu k politice konsolidační a státoctvorné, jak by to bylo možné? Zda by se právě zde nejdříve nemusil projevit odklon, ano zvrát?“

Dodal bych k těmto Šaldovým slovům: jak to, že ReD, orgán poetismu integrálního, byl v mezinárodním měřítku snad jedinou revui umělecké avantgardy, která vydala k desátému výročí Říjnové revoluce zvláštní číslo Deset let sovětské kulturní práce a tiskla vždy nemálo sovětských příspěvků? Kdyby šlo o naprostý přelom, jak vysvětlit, že 1929, v době krize KSC, podepsali tzv. „projev sedmi“ proti novému Gottwaldovu vedení strany dva autoři, které přičítáme k nejvýznamnějším představitelům poetismu, kdežto Zásadní stanovisko, jež bylo jako odpověď na tento projev otištěno v Tvorbě (IV, 12), má mezi svými 11–12 podpisy asi 6–7 jmen poetistů? Kdyby šlo o zvrát – jak by se dalo vysvětlit, že nyní, v období zralého poetismu, v časech vyostření třídních protikladů a zvýšení policejní perzekuce, nabyla spolupráce mnohých poetistů a členů Devětsilu v okrajových kulturních organizacích strany a v revolučním tisku na soustavnosti a intenzitě?

Jednu korekturu zcela podružného věcného nedopatření, které jsem našel v Tvém článku, – totiž: autorem doslovu k Seifertově Samé lásce je Nezval – uvádím proto, že na cestě od proletářské poezie k poetismu nelze opomíjet dosah Nezvalova vlivu. Rovněž termín „svalnatá Slávy dcera“, jenž je citován v 13. čísle Tvorby, razil Nezval ve Falešném mariáši. Jeden, a nikoliv nedůležitý aspekt rozporu mezi proletářskou poezií, zejména Wolkerovou, a mezi poetismem je dán kontrastem dvou básnických typů Wolker – Nezval. Wolker se dovolával Erben v době, kdy mezi nás přišel Nezval s Podivuhodným kouzelníkem, básní, o níž Vančura tehdy řekl, že je právě takovou událostí jako Máchův Máj. Snad se tu znovu a v nové podobě objevilo podobné polaritní napětí: Mácha – Erben.

O svém příchodu do Devětsilu napsal v předmluvě k 2. vydání Mostu (1937) Nezval, jenž tu odhaduje svůj vliv s podivuhodnou skromností: „...vstoupíš do jejich kroužku a bezděčně se přičiňíš, aby zaměnili... prapor rétoriky za prapor imaginace.“ Rétorikou tu míní Nezval proletářskou poezii, imaginací poetismus.

Rozpor mezi proletářskou poezií a poetismem nelze ovšem zjednodušit na